Столичният концертен живот през първите две десетилетия на XX век: пианисти изпълнители и педагози

Полина Антонова*

Резюме: Статията се фокусира върху клавирната концертна дейност в София през първите две десетилетия на XX век. Проследява се процесът на изграждане на клавирна култура у нас по западноевропейски модел чрез изявите на българските професионални пианисти Мара Черен, Вера Карамихайлова, Мила Бъчварова, завършили музикалното си образование в Австрия, Германия, Франция. Текстът се основава на критики, концертни програми и анонси, поместени в „Музикален вестник", „Кавал", „Артист" и „Мир", както и на исторически сведения, публикувани от Андрей Андреев в „Летописа на Софийската филхармония". Всички тези документални материали разкриват префокусирането от *любителство* към професионализъм. В този смисъл процесите на обновление на концертната клавирна практика могат да се интерпретират като подготовка за изграждане на национална професионална пианистична школа.

Ключови думи: *пиано, клавирна школа, музикална култура, Мара Черен, Вера Карамихайлова, Мила Бъчварова*

Концертните програми от началото на XX век в столицата и по-големите градове в провинцията разкриват имена на изпълнители с **професионално музикално образование**, за разлика от пианистите *любители* от края на XIX век. Професионалното ориентиране е качествено нова тенденция на изграждане на клавирна култура у нас по западноевропейски модел. Постепенното навлизане на българските пианисти, завършили музикалното си образо-

* **Доц. д-р Полина Антонова** – департамент „Музика", Нов български университет; e-mail: pooli@abv.bg

Литература / Bibliography

Андреев, Андрей (2024). Летопис на Софийската филхармония. Книга първа. 1893 – 1926. София: Лист, 2024 [Andreev, Andrey (2024). Letopis na Sofiyskata filharmoniya. Kniga parva. 1893 – 1926. Sofia: List, 2024].

Антонова, Веселина, Диляна Коларова (2020). Вера Карамихайлова и Константин Михайлов-Стоян – първата концертна двойка в България. Доклад. – В: *Арнаудов сборник. Т. 11*. Научен център по фолклор, литература и лингвистика „Св. Димитър Басарбовски". Русе: Лени Ан, 2020, с. 167 – 178 [Antonova, Veselina, Dilyana Kolarova (2020). Vera Karamihaylova i Konstantin Mihaylov-Stoyan – parvata kontsertna dvoyka v Bulgaria. Doklad. – In: Arnaudov sbornik. T. 11. Nauchen tsentar po folklor, literatura i lingvistika „Sv. Dimitar Basarbovski". Ruse: Leni An, 2020, s. 167 – 178].

Антонова, Полина (2024). Панка Пелишек и нейната пианистична школа. София: ИИИзк – БАН, 2024 [Antonova, Polina (2024). Panka Pelishek i neynata pianistichna shkola. Sofia: IAS – BAS, 2024].

Антонова, Полина (2025). Памет за творческото участие на Хенрих Визнер (1864 – 1951) в практиката на популярните концерти. – В: *XV академични пролетни четения 2025 „Музика и памет"*. София: НМА „Проф. Панчо Владигеров", 2025, с. 267 – 282 [Antonova, Polina (2025). Pamet za tvorcheskoto uchastie na Henrich Wizner (1864 – 1951)

v praktikata na populyarnite kontserti. – In: XV akademichni proletni cheteniya 2025 „Muzika i pamet“. Sofia: NAM “Prof. Pancho Vladigerov”, 2025, s. 267 – 282].

Вечеринки... (1901). Вечеринки и концерти. – В: *Кавал,* год. II, бр. 1, 15 октомври 1901, с. 6 – 7 [Vecherinki... (1901). Vecherinki i kontserti. – In: Kaval, god. II, br. 1, 15 oktomvri 1901, s. 6 – 7]. http://digilib.nationallibrary.bg:8082/show-mu/?id=210 (11.02.2026).

Георгиев, Димитър. Х. (1909). Отзиви за концерти и музикални вечеринки. – В: *Музикален вестник*, год. VI, бр. 7 – 8 – 9, май – юни – юли 1909, с. 11 [Georgiev, Dimitar. H. (1909). Otzivi za kontserti i muzikalni vecherinki. – In: Muzikalen vestnik, god. VI, br. 7 – 8 – 9, may – yuni – yuli 1909, s. 11]. http://digilib.nationallibrary.bg:8082/show-mu/?id=71 (11.02.2026).

Горанова, Правда (1999). Клавирното изкуство в България. София: Вулкан-4, 1999 [Goranova, Pravda (1999). Klavirnoto izkustvo v Bulgaria. Sofia: Vulkan-4, 1999].

Г-ца... (1911). Г-ца Мила Бъчварова – В: *Артист*, год. I, бр. 5, 15 октомври 1911, с. 1 [G-tsa Mila Bachvarova. – In: Artist, год. I, br. 5, 15 oktomvri 1911, s. 1]. http://digilib.nationallibrary.bg:8082/show-mu/?id=378 (11.02.2026).

Кръстев, Венелин, отг. ред. (1967). Енциклопедия на българската музикална култура. София: БАН, 1967 [Krastev, Venelin, otg. red. (1967). Entsiklopediya na balgarskata muzikalna kultura. Sofia: BAS, 1967].

Матлиева-Бъчварова, Мила (вер. 1980). С ръце на пианист, тих и съсредоточен Петко Стайнов в спомена на своята учителка Мила Бъчварова. Електронен архив „Петко Груев Стайнов“ [Matlieva-Bachvarova, Mila (ver. 1980). S ratse na pianist, tih i sasredotochen Petko Staynov v spomena na svoyata uchitelka Mila Bachvarova. Elektronen archiv „Petko Gruev Staynov“]. http://archives.staynov.org/bg/document/464 (11.02.2026).

М. К. (1904). Отзиви за концерти и музикални вечеринки. – В: *Музикален вестник*, год. I, бр. 7, 1 юли 1904, с. 6 [M. K. (1904). Otzivi za kontserti i muzikalni vecherinki. – In: Muzikalen vestnik, god. I, br. 7, 1 yuli 1904, s. 6]. http://digilib.nationallibrary.bg:8082/show-mu/?id=66 (11.02.2026).

Наумов, Петко (1909). Отзиви за концерти и музикални вечеринки. – В: *Музикален вестник*, год. VI, бр. 7 – 8 – 9, май – юни – юли 1909, с. 13 – 14 [Naumov, Petko (1909). Otzivi za kontserti i muzikalni vecherinki. – In: Muzikalen vestnik, god. VI, br. 7 – 8 – 9, may – yni – yuli 1909, s. 13 – 14]. http://digilib.nationallibrary.bg:8082/show-mu/?id=71 (11.02.2026).

О. Н. (1904). Критика. – В: *Музикален вестник*, год. I, бр. 3, 1 март 1904, с. 4 [O.N. (1904). Kritika. – In: Muzikalen vestnik, god. I, br. 3, 1 mart 1904, s. 4]. http://digilib.nationallibrary.bg:8082/show-mu/?id=66 (11.02.2026).

Отзиви... (1907). Отзиви за концерти, театър и музикални вечеринки. София. – В: *Музикален вестник,* год. IV, бр. 9 – 10, септември 1907, с. 10 [Otzivi... (1907). Otzivi za kontserti, teatar i muzikalni vecherinki. Sofia. – In: Muzikalen vestnik, god. IV, br. 9 – 10, septemvri 1907, s. 10]. http://digilib.nationallibrary.bg:8082/show-mu/?id=69 (11.02.2026).

Т. Д. (1908). Отзиви за концерти, театър и музикални вечеринки. – В: *Музикален вестник*, год. V, бр. 6, април 1908, с. 7 [T. D. (1908). Otzivi za kontserti, teatar i muzikalni vecherinki. – In: Muzikalen vestnik, god. V, br. 6, april 1908, s. 7]. http://digilib.nationallibrary.bg:8082/show-mu/?id=70 (11.02.2026).

Totkin (1904). Отзиви за концерти и музикални вечеринки. Столични. – В: *Музикален вестник*, год. I, бр. 5, 1 май 1904, с. 4 – 5 [Totkin (1904). Otzivi za kontserti i muzikalni vecherinki. Stolichni. – In: Muzikalen vestnik, god. I, br. 5, 1 may 1904, s. 4 – 5]. http://digilib.nationallibrary.bg:8082/show-mu/?id=66 (11.02.2026).